

Bárdos István

Emlékek, gondolatok a három Tamási (Lajos, Péter és Szabolcs) művészetéről

Tamási Péter, művésznevén Thomas, szíves invitálására meglátogattam őt Pázmány Péter utcai műtermében. Régen láttam dolgait. Nagy érdeklődéssel készültem beszélgetésünkre, és nem kevésbé újabb művei megnézésre.

Ismeretségünk, barátságunk több évtizedes. Először 1973-ban egy a Balassa Bálint Múzeumban rendezett kiállítás alkalmával találkoztunk.

Másodszor néhány héttel később, az akkor még működő, mára emléktáblává „magasztosult” Petőfi Mozi előtt futottunk össze. Hóna alatt keretezett grafikát tartott, emlékeztem szerint akkor vajszínű vagy fehér inget és azonos színű vászonnadrágot viselt. Néhány barátságos szót váltottunk a városról, az itt élő fotósokról, a Fotóklubról, amelynek 1968-ban történt megalakulásától kezdve aktív tagja volt.

Izgalmas, jó programokat szerveztek. Jól éreztem magam körükben. Ami ott szóba került, vagy aminek a megvalósítására törekedtek, hasonló, vagy azonos volt azzal, aminek aktív részese voltam debreceni főiskolai éveimben. Ott, egyik évfolyamtársam révén – aki maga is művészpályája kezdetén volt – kapcsolatba kerültem az ország fiatal fotóművészei által létrehozott, az akkori hivatalos művészetpolitika által finoman szólva sem támogatott, Műhely 67' kiállítás résztvevői közül néhányval. Legnagyobb örömömre többüket viszontlátam az Esztergomi Fotóklubban is. Gyakori vendégei voltak a Thomas és a mindenki által Csíónak szólított Sipeki Gyula fotóművész által szervezett előadásoknak, kiállításoknak.

Thomas nem tartozott a hangoskodók közé, visszafogott humora, színes egyénisége, ötletei révén mégis meghatározó szerepet játszott a város fotós életét formáló szellemi életben.

Szívesen emlékszem vissza a közreműködésével szervezett fotóklubos farsangi bulikra, amelyeken ott voltak a fél ország fotósai, no meg szinte minden fiatal, aki számított Esztergom akkori szellemi, művészeti közéletében.

A Fotóklub ekkoriban vált a hazai fotóművészet megújításának egyik, országosan is számon tartott bázisává. Akciórádiuszát, vonzerejét a már említetteken túl Fábián László, Albertini Béla és az azóta elhunyt Bodri Ferenc, továbbá Dévényi Iván jelenléte növelte. Őket tiszteltem, kedveltem, mert jórészt ugyanazt a szellemiséget

képviselték, amelyhez hasonló, Esztergomot megelőzően, csak a kálvinista Rómaként számon tartott Debrecen kínált számomra.

Az akkori tagok közül Thomas, Balla András (ABALLA), Mudrák Attila, Návrádi Kálmán (Csami) és Bukó László, valamint az azóta elhunyt Kollár István, Vigovszky István (Vigó) és Sipeki Gyula (Csiő) álltak a legközelebb hozzám. Közülük hárman, ABALLA, Thomas és Csiő indították útjára az általam első pillanattól jó szívvel támogatott Esztergomi Fotóbiennálét. Ez a ma is viruló program tette máig a magyar experimentális fotóművészet Mekkájává Esztergomot.

Az 1990-es évek elejének politikai, társadalmi változásai nyomán új célokkal, új szerveződések váltották fel a régiakat. Ekkoriban Thomas alkotói tevékenységében már a képzőművészet játszotta a főszerepet.

Mire idáig jutottam emlékeim felidezésében, meg is érkeztem a Kaleidoszkóp Ház tulajdonát képező, Thomasnak műtermét is magába foglaló épülethez.

A ház hatalmas mandalával ékes kapuzatán belépve egyértelművé vált számomra, hogy világra nyitott képzőművészeti műhelybe érkeztem. A falakat graffitik borítják. Ezeket a Kaleidoszkóp Ház Ferencz Dániel (Dune One) és András Péter vezette alkotótáborainak résztvevői készítették.

A műterem ajtajánál Thomas fogadott. Belépve, a festő művei és filozófiai attitűdjét kifejező lírikusok: Weöres Sándor, Ady Endre versei, jeles képző- és fotóművészek könyvei és egy fotó, a magyar származású Lucien Hervé (Hódmezővásárhely, 1910 – Párizs, 2007) Brassait (alias Halász Gyula) és Pablo Picassót ábrázoló képe vonata magára a figyelmemet.

Mindezek kedves fiatal tanítványának, a festői, grafikus tehetség mellett lírikusi vénával is megáldott Csányi Barbarának a verseivel és alkotásaival harmonikus egységet alkotva erősítik egymás értékeit.

Látogatásom egy-két nappal előzte meg a „Három T” – Tamási Lajos (1916–1976), Péter (1946–) és Szabolcs (1980–) – TÁR-LAK Szalonbeli kiállításának 2016. június 21-i megnyitóját.

Tamási Lajos művészetének értékeit és jellemzőit a kiállított 22 alkotás közül összesen hét műve – egy pasztell és hat akvarell – villantja fel, amelyek egyben a *festőművész* születésének 100. évfordulójára emlékeztetik a nézőt. Az Esztergomi Érseki Tanítóképzőt, majd a Magyar Képzőművészeti Főiskolát 1937–1941 között – Aba Novák Vilmos növendékeként – elvégző alkotó munkásságáról keveset őriztek meg az írott források. Mindössze annyit tudunk, hogy a II. világháború utolsó éveiben iparművészeti tanfolyamot indított a Szenttamás Vizi-

Tamási Lajos: Női portré

városi Polgári Körben (Olvasókör). 1961-ben szerepelt a Balassa Bálint Múzeumban rendezett, az „Esztergomi Képzőművészek”, majd az Esztergomi Képzőművész Kör 1961. évi jubileumi, valamint 1962. évi kiállításán.

Akvarelljei kitűnően adják vissza a táj hangulatát. A „Sejtelmes éjszaka a Szigeten” és a „Ház a völgyben” című alkotásait a rá jellemző sejtelmesség, titokzatosság hatja át. A „Nagy-Duna a Bazilikával” az izzó nyári napot, míg a „Kis-Duna part” a kora őszi hangulatot idézi.

Mesterségbeli tudására és a szépség megjelenítésére való képességére utal két virágos csendélete. Művei sorát a lírai konstruktivizmus jegyében született „Női portré” című pasztell zárja. Ezen kevés színnel – arany, zöld, feketével kombinált kék, illetve lila –, lehunyt szemmel, maszkzerű arccal jelenik meg a szép, zárkózott, belső erőforrásaira építő hölgy, aki nem mellesleg az alkotó felesége.

A Tamási trió második tagja az apa nyomdokai-ba lépő fiú, **Thomas**.

A festő- és fotóművész ez évben tölti be 70. életévét. Felvetődik a kérdés, volt-e szerepe édesapjának, és ha igen, milyen, az ő művészé válásában? A választ egy interjúban maga Thomas adta meg: „Tőle rengeteget tanultam. Nem-

csak mesterségbeli tudást, de egyfajta szellemiséget is. Általa ismertem meg Szőnyi Istvánt, a Zebegényben élő idős mestert, aki jó barátja volt. Hét-nyolc éves lehettem akkoriban, de máig emlékszem az ott eltöltött napokra.”¹ Édesapján és Szőnyi Istvánon kívül nagy hatással volt rá Csohány Kálmán és Kondor Béla művészete is.

A „Három T” jubileumi kiállításán ő kilenc művével szerepel. Ez a szikár válogatás minden lényegeset elmond művészeti törekvéseiről. Hat olajképe, két grafikája és egy akvarellje jelzi, hogy pillanatnyilag ezek a műfajok a legfontosabbak számára.

Olajképei annak a törekvésnek jegyében születnek, amely a különböző művészeti ágak, technikák és műfajok konvencionálisan elfogadott határainak kitérésére, merev elkülönülésük felszámolására, és a témának megfelelően, azok együttes alkalmazására irányul.

Alkotásaiban nem a valóság reprodukálására, esetleg annak idealizálására, hanem a valóság-elemeknek az emlékezetében megőrzött formáinak, mondjuk, a valóság égi másának megjelenítésére vállalkozik.

Kimeríthetetlen mennyiségű témát ad számára az emberi és a szakrális bibliai világ egymástól való elválaszthatatlansága, egymásra hatása, a férfi és a nő harmonikus vagy konfliktusos kapcsolata.

Az utóbbi időben mintha csak kisebb részben inspirálnák alkotásra az esztergomi, és az Esztergom közeli tájak. Műveiben ugyanakkor, ha másként is, de folyamatosan jelen vannak a város, a táj jellegzetes épületei, tárgyai. Ily módon is jelzi nézőjének, hogy a történet Esztergomhoz, Pilismaróthoz vagy ritkábban más településhez, térséghez kötődik.

Műveinek visszatérő attribútumai közé tartoznak az elmúlásnak, a halálnak, az új élet kezdetének szimbólumaiként angyalok, vagy a rájuk utaló szárnyak éppen úgy, mint az emberi szenvedés, megváltás, megtisztulás jelképeként kálvária keresztjei.

Szinte minden képén megjelenik egy ötnyolcfokú lépcső, és / vagy vékony vonalakkal, de a hangsúlyosan berajzolt egy, esetleg két lajtorja.

Ezek jelenítik meg krédóját, amely Weöres Sándor „A teljesség felé” című verses esszéjének az ember célját és motivációját rögzítő következő két sora: „Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás: / Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.”

A kiállítást nyitó olajkép, a „Portré apámról”, édesapjáról őrzött utolsó emlékét jeleníti meg. A bemutatott két grafikán, amelyek egyikének a „Profán pieta”, másikának a „Szürreális thriller” címet adtam, megcsillan kitűnő rajztudása.

Édesapja képi világához talán a „Pilismaróti Duna-part” akvarellje áll a legközelebb. Ez a kép a valósághoz igen közeli mó-

Tamási Péter („Thomas”): Levelek kedvesnek

don idézi a tájat. Ám, ha alaposabban szemrevételezzük a háttérrel adó eget, abban finoman komponálva felsejlenek a sejtelmes arcok, figurák, épületek sziluettjei.

Drámai erejű az „Esztergomi pieta”, amelyen a jelzésszerűen ábrázolt Bazilikával, templomtornyokkal és jellegzetes épülettel köti Esztergomhoz a művet. Az anya már csak a halott testet öleli. A fiú lelke kitárt szárnyú angyal képében már a mennybe készül.

Ugyancsak bibliai témájú a „Profán Madonna”. E kép háttérére Szűz Mária színe. Itt kap helyet a Nap és a Hold sziluettje és a kálvária három keresztje.

A fentebb már említett „Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra.” gondolatot felerősíti a hat csíkból álló lépcső és a két lajtorja. A kompozíció középpontjában az öltözéke szerint világi nő kapott helyet.

A nőszerepeket bemutató sorozat következő darabja „A NŐ”. A lényegében három színre, az uralkodó pirosra, kékre és sárgára épülő kompozíció középpontjában a nemiség minden fontos jegyét megjelenítő NŐ áll. Bal oldalán, a visszafelé, az előre és a jövőbe tekintő három galamb, jobb oldalán a lelki gazdagságot szimbolizáló, égre törő templomtorny, a kép alsó traktusában, bal oldalon a lajtorja, jobb oldalon az öt elemből álló lépcső kapott helyet.

A „Levelek kedvesnek” című alkotás redukált színvilágú – döntően kék, piros, fehér –, átlós kompozíciójú. A kép bal alsó sarkában sejtelmesen, de eléggé felismerhetően a *kedvesnek* a portréja, felette a levelet küldő maszkja látható. Legfőképpen a levelet vivő, a gondolatot megtestesítő repülő madár helyezkedik el. A kép jobb oldalát a levél tartalmára utaló levett ruhadarab tölti be. A levél küldője esztergomi. Erről tanúskodnak a képen a város jellegzetes épületei, a Bazilika, a templomtornyok és a vár sziluettje.

A „Merengő nő virággal”, fényvel és árnyékkal, lírai, lány geometriai formákkal mesterien komponált, sötét tónusú mű, háttérében felsejlő, árnyalakok sokasága idézi a kép főszereplőjének csapongó gondolatait. Ebből emelkedik ki visszafogott színeivel a központi figura és az adott hangulatot hitelesítő virág.

A családtagok sorában a harmadik, **Tamási Szabolcs**, Thomas fia, Tamási Lajos unokája. Ő számítástechnikával foglalkozik, így a digitális fényképezés, a komputergrafika műfajában alkotva lép(het) apja nyomdokába. Ez alkalommal három monokróm és három színes alkotással jelentkezett. A monokróm képek egyikén az Esztergom Széchenyi téri Szentháromság szoborcsoport „Árpád-házi Szent Erzsébet”-et ábrázoló részlete, a „Kápolna” című másodikokon egy építészeti ritmust kiemelő kápolna, a harmadikon egy képpár: „Kockakő út a Bazilika mellett – Egykor pad volt a Széchenyi téren” (Gróh István alkotása) szerepel. Ez utóbbinak a bal oldali részén a Bazilika mellett futó, látszólag funkció nélküli kockakő út, jobb oldali részén az esztergomi kötődésű Gróh István iparművész által tervezett műkőből készült pad részlete látható. Ezt a padot, amely társaival együtt az 1930-as években került a Széchenyi térre, a legutóbbi átépítés során váltották ki másolattal.

A monokróm képeken túl további három színes alkotás egyikén – „Elenyésző világ” – omladozó épületet látunk, a hozzá tartozó kovácsoltvas lépcsőkorlát eltorzult maradványával. Ezt egy-egy képpár követi. Közülük az egyik az „Ipari és természeti formák”, természeti formák hajlékonyságát állítja szembe az 1960-as 70-es évek köztéri tárgyainak, épületeinek igénytelen formavilágával. A másik („Ernyős virágzat”) a növényzet formagazdagságát villantja fel a néző számára.

Jegyzet

¹ L. Balogh Béni: Műhelytitkok nyomában. Tamási Péter: Festészet a létformám.= EVID, 1991, 25. sz.